

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΛΛΗΝΟΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

GRAECO-ARABICA

ΤΟΜΟΣ ΧΙΙ

13^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΛΛΗΝΟΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
και
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ
ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΔΥΣΗ: ΕΛΛΗΝΟΑΡΑΒΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΗΡΟΔΟΤΟΣ, ΑΘΗΝΑ 2017

INSTITUTE FOR GRAECO-ORIENTAL
AND AFRICAN STUDIES

GRAECO-ARABICA

VOLUME XII

13TH INTERNATIONAL CONGRESS
ON GRAECO-ORIENTAL AND AFRICAN STUDIES
and
COLLOQUIUM
EAST AND WEST: GREEK-ARABIC RELATIONS

PROCEEDINGS

HÉRODOTOS, ATHENS 2017

Ο τόμος αυτός περιέχει τις ανακοινώσεις διακεκριμένων επιστημόνων του 13ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών με θέματα «Το Εμιράτο της Κρήτης από την ίδρυσή του (ca 824/6) μέχρι την ανάκτηση της Κρήτης από τον Νικηφόρο Φωκά (961 μ.Χ.)» και «Τα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου και της Ερυθράς θάλασσας (4ος αι. π.Χ. - 13ος αι. μ.Χ.)» (Ηράκλειο Κρήτης 4-6 Νοεμβρίου 2011) καθώς και τις ανακοινώσεις της Δημερίδας «Ανατολή και Δύση: Ελληνοαραβικές Σχέσεις» (Κηφισιά 25-26 Απριλίου 2015).

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συγγραφέων τους.

Εκδοτική Επιτροπή

Διευθυντής Έκδοσης

Βασίλειος Χρηστίδης, Ινστιτούτο Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών
Βοηθός Έκδοσης του πρώτου μέρους «Το Εμιράτο της Κρήτης από την ίδρυσή του (ca 824/6) μέχρι την ανάκτηση της Κρήτης από τον Νικηφόρο Φωκά (961 μ.Χ.)» και «Τα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου και της Ερυθράς θάλασσας (4^{ος} αι. π.Χ. - 13^{ος} αι. μ.Χ.):

Ευρυδίκη Σαββίδου, Ινστιτούτο Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών

Βοηθός Έκδοσης του δεύτερου μέρους «Ανατολή και Δύση: Ελληνοαραβικές Σχέσεις»:

Γεώργιος Α. Τσούτσος, Βιβλιοθήκη της Ιεράς Συνόδου

Επιστημονική Επιτροπή Έκδοσης

Πρόεδρος: Βασίλειος Χρηστίδης, Ινστιτούτο Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών
Αντιπρόεδροι: Jehan Desanges, μέλος του Institut de France, Académie des Inscriptions et Belles Lettres

Christian Julien Robin, μέλος του Institut de France, Académie des Inscriptions et Belles Lettres

Juan Pedro Monferrer-Sala, Πανεπιστήμιο Κόρδοβας

Μέλη:

Aisha Abuljadayl, Πανεπιστήμιο King Saud

Federico De Romanis, Tor Vergata Πανεπιστήμιο Ρώμης

Wessam Abdel Aziz Farag, Πανεπιστήμιο Mansoura

Alia Hanafi, Πανεπιστήμιο Ain Shams

Κατερίνα Καραπλή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Βασίλης Κατσαρός, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Νίκη Αικατερίνη Κουτράκου, Ινστιτούτο Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών

Μαρία Λεοντσίνη, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Γεώργιος Κ. Λεβδαάς, Νομικός Σύμβουλος Ινστιτούτου Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών

Alexander S. Matveev, Κρατικό Πανεπιστήμιο Αγίας Πετρούπολης

Tarek M. Muhammad, Πανεπιστήμιο Ain Shams

Eivind Heldaas Seland, Πανεπιστήμιο Bergen

Rainer Voigt, Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Βερολίνου

Lin Ying, Πανεπιστήμιο Sun Yat-Sen

GRAECO-ARABICA Τόμος XII

Αθήνα 2017

© Ηρόδοτος

Μαντζάρου 9, Αθήνα 106 72

Ινστιτούτο Ελληνοανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών
Σολωμού 39, 145 68 Κρυονέρι Αττικής

ISSN 1108-4103

This volume contains the papers of distinguished scholars who participated in the 13th International Congress on Graeco-Oriental and African Studies with the topics “The Emirate of Crete from its establishment (ca 824/6) until the reconquest of Crete by Nicephorus Phocas (961 AD)” and “The ports of the Eastern Mediterranean and the Red Sea (4th c. BC - 13th c. AD) (Hera-klion, Crete 4th - 6th November 2011) and the papers of the Colloquium with the topic “East and West: Greek - Arabic Relations” (Kifissia 25th -26th April 2015).

The articles presented in this volume express the personal views of their authors.

Editorial Staff

Editor

Vassilios Christides, Institute for Graeco-Oriental and African Studies

Editorial Assistant of the first part “The Emirate of Crete from its establishment (ca 824/6) until the reconquest of Crete by Nicephorus Phocas (961 AD)” and “The ports of the Eastern Mediterranean and the Red Sea (4th c. BC - 13th c. AD)”:

Evridiki Savidou, Institute for Graeco-Oriental and African Studies

Editorial Assistant of the second part “East and West: Greek - Arabic Relations”:

George A. Tsoutsos, The Library of the Holy Synod

Editorial Scholarly Committee

President: Vassilios Christides, Institute for Graeco-Oriental and African Studies

Vice-Presidents: Jehan Desanges, Member of l’Institut de France, Académie des Inscriptions et Belles Lettres

Christian Julien Robin, Member of l’Institut de France, Académie des Inscriptions et Belles Lettres

Juan Pedro Monferrer-Sala, University of Cordoba

Members:

Aisha S. Abuljadayl, King Saud University

Federico De Romanis, Tor Vergata University of Rome

Wessam Abdel Aziz Farag, Mansoura University

Alia Hanafi, Ain Shams University

Katerina Karapli, National and Kapodistrian University of Athens

Vasilis Katsaros, Aristotle University of Thessaloniki

Nike-Catherine Koutrakou, Institute for Graeco-Oriental and African Studies

Maria Leontsini, National Hellenic Research Foundation

George K. Livadas, Legal Consultant of the Institute for Graeco-Oriental and African Studies (IGOAS)

Alexander S. Matveev, Saint Petersburg State University

Tarek M. Muhammad, Ain Shams University

Eivind Heldaas Seland, University of Bergen

Rainer Voigt, Free University of Berlin

Lin Ying, Sun Yat-Sen University

GRAECO-ARABICA Volume XII

Athens 2017

© Herodotos

9 Mantzarou Street, GR 10672 Athens

The Institute for Graeco-Oriental and African Studies

39 Solomou Street, GR 145 68 Kryoneri Attikis

ISSN:1108-4103

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / CONTENTS
GRAECO-ARABICA XII

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Β. ΧΡΗΣΤΙΔΗ / PREFACE BY V. CHRISTIDES	13
ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΕΜ. ΡΟΥΚΟΥΝΑ / MESSAGE BY ΕΜ. ROUCOUNAS, MEMBER OF THE ACADEMY OF ATHENS	15

ΜΕΡΟΣ Α΄/PART I

ΤΟ ΕΜΙΡΑΤΟ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ (ca. 824/6) ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΙΚΗΦΟΡΟ ΦΩΚΑ (961 μ.Χ.) THE EMIRATE OF CRETE FROM ITS ESTABLISHMENT (ca. 824/6) UNTIL THE RECONQUEST OF CRETE BY NICEPHORUS PHOCAS (961 AD)	
--	--

CHRISTIDES, VASSILIOS

<i>The Odyssey of the Andalusian Conquerors of Crete: from Cordoba via Alexandria to Crete</i>	21
--	----

GIGOURTAKIS, NIKOS M.

<i>Ο σχεδιασμός του οχυρωματικού προγράμματος στην Κρήτη από τον Νικηφόρο Φωκά (961 μ.Χ.), σε συνάρτηση με την αραβική παρουσία στο νησί (824-961)</i>	57
--	----

KARAPLI, KATERINA G.

<i>Νικηφόρος Β΄ Φωκάς: «Δαιμονίως στεργόμενος»; ή «μισητός παρά πάντων»;</i>	73
--	----

KOUNTOURA GALAKE, ELEONORA

<i>Crete and the Formation of the Isaurian Naval Administrative Network</i>	97
---	----

KOUTRAKOU, NIKE-CATHERINE

<i>Crete and Sicily: Parallel and Diverging Perceptions of the Islands by Middle and Late Byzantine Writers (10th-15th c.)</i>	129
--	-----

LEONTSINI, MARIA

The Byzantine and Arab Navies in the South Aegean and Crete: Shipping, Mobility and Transport (7th-9th c.) 171

LIVADAS, GEORGE K.

New Coins from the Arab Emirate of Crete (823/4 - 961 A.D.) 235

PATOURA-SPANOU, SOPHIA

Two Landmarks in the History of Arab-Byzantine Relations and the "Law of War": the Capture of Thessalonike (904) and the Reconquest of Crete (961) . . 237

ΜΕΡΟΣ Β' / PART II

ΤΑ ΛΙΜΑΝΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΕΡΥΘΡΑΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ (4^{ος} αι. π.Χ. -13^{ος} αι. μ.Χ.)
THE PORTS OF THE EASTERN MEDITERRANEAN AND
THE RED SEA (4th c. BC - 13th c. AD)

ABULJADAYL, AISHA S.

Christian Fortresses-Churches in the Ports of the Red Sea and the Indian Ocean: the Cases of Klysmā (Qulzum) in Egypt and Qāni' in Southern Arabia 255

DESANGES, JEHAN

Bilan des recherches sur les escales gréco-romaines au long de la côte africaine de la mer Rouge et du golfe d'Aden dans le dernier quart de siècle 271

DIMITROUKAS, IOANNIS

Τα βυζαντινά πολεμικά πλοία και τα πληρώματά τους (9^{ος} και 10^{ος} αι.) 293

AL-TAHIR, GAMAL

The Port of 'Aydhāb in Three Arabic Sources: Maqrīzi vs. Ibn Jubayr and Ibn Baṭṭūṭa 309

TSOUTSOS, GEORGE A.

Καινοτομία και ιδιοτυπία στο βιβλίο της ναυσιπλοΐας του Πιρί Ρέις . . 317

ΜΕΡΟΣ Γ' / PART III

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ
ART AND ARCHAEOLOGY

AUFFRAY, DANIELE

Palmyre et la route maritime de la soie. Analyse de deux représentations de navires marchands 329

HANAFI, ALIA	
<i>A Report of a Surveyor</i>	343
LIANOS, NICHOLAS, CHRYSIIS SAMIOU, MOHAMED MUSTAFA ABDEL MAGUID, IBRAHIM METUALLY	
<i>Οι έρευνες της ελληνο-αιγυπτιακής αποστολής (2001-2003) στη λίμνη Μαρεώτιδα της Αιγύπτου και η διεύρυνση της πολιτισμικής δραστηριότητας του ευρύτερου χώρου</i>	349
LONGERSTAY, MONIQUE	
<i>La pluralité des influences culturelles dans la décoration des haouanet (Tunisie)</i>	375
ΜΕΡΟΣ Δ΄/PART IV	
ΠΟΙΚΙΛΙΑ	
VARIOUS TOPICS	
ALEXI, NINA	
<i>Ο Διονύσιος Ταβουλάρης (1840-1928) και η συμβολή του στην «Αιγυπτίαν σκηνήν» (1864-1913)</i>	399
BABOUNIS, CHARALAMBOS	
<i>Μαρτυρίες σε λόγο τυπογραφικό, σύμβολα και αναπαραστάσεις: το πρώτο δημοσιογραφικό όργανο του Αιγυπτιώτη Ελληνισμού εφημ. «Η Αίγυπτος» (1862-1863)</i>	433
BALOGLOU, CHRISTOS P.	
<i>Ο Λόγιος Πάπας και Πατριάρχης Αλεξανδρείας Χριστοφόρος (1939-1966) ως εθναρχούσα προσωπικότης</i>	447
BELL, HERMAN	
<i>Asia and Africa: their Heritage and Modernity</i>	475
CARRASCO MARTÍNEZ, CARLOS	
<i>Al-Muqawqas and the Islamic Conquest of Egypt. A New Proposal of Interpretation</i>	477
DIMITRIADOU, MARGARITA G.	
<i>Greek Refugees in the Near East: Syria</i>	503
DRAKOPOULOS, THEOPHANES L.	
<i>Η Εκκλησία της Αλεξάνδρειας και η πρωτοκαθεδρία στην Ανατολή κατά τον Ε΄ αιώνα</i>	513

GEORGIADIS, VASILEIOS

Η σχέση αλεξανδρινών λογοτεχνών και Κ.Π. Καβάφη. Η συμβολή τους στη γνωριμία και αναγνώριση του έργου του στην Ελλάδα και στο εξωτερικό 533

HENDRICKX, BENJAMIN

The 'Letter' of Constantius II to Ezana and Sezana: A note on its purpose, range and impact in an Afro-Byzantine Context 545

KONSTANTOPOULOU, GIOULA - DIMITRIADOU, MARGARITA G.

The Newspaper "Cairo" 1873-1876 and the Hellenism of Egypt 557

LE ROUX, MAGDEL

Judaism in the Sabaeen 'Kingdom': Oral World, Material Culture and Written Word 571

LETSIOS, DIMITRIOS

War and Diplomacy between Byzantium and the Arabs during the Establishment of the Umayyad Caliphate in Damascus 581

MONFERRER-SALA, JUAN PEDRO

A Milestone of the Coptic Religious Cultural Life in Egypt: The 'Vision of Theophilus'. Some Remarks on the Arabic and Syriac Witnesses 603

ÖZTÜRK, MURAT

A Glimpse on the Use of the Ḥarrāqas in the Red Sea and on the Nile from the Fāṭimīd till the End of Mamluk Period 623

PATOURA-SPANOU, SOPHIA

Δημήτρης Παπαδήμος: ο Αιγυπτιώτης ταξιδιώτης φωτογράφος 641

ROBIN, CHRISTIAN JULIEN

Marib et Makka : deux pèlerinages de l'Arabie préislamique qui se tenaient à la veille de l'équinoxe de printemps 661

YING, LIN

"From the Mediterranean Sea to the South China Sea: Indian Ocean Trade from Roman Era to Early Islamic Times". A Note on a Collaborating Project between the Institute for Graeco-Oriental and African Studies (IGOAS) and the History Department of Sun Yat-Sen University (SYSU) 675

ΜΕΡΟΣ Ε΄/PART V
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ
REVIEWS

- Telemachos C. Lounghis, *Byzantium in the Eastern Mediterranean: Safeguarding East Roman Identity (407-1204)*, Nicosia 2010. **Reviewed by Georgios V. Tsiaples** 679
- Stephanos Kordosis, *Οι Τούρκοι ανάμεσα στην Κίνα και το Βυζάντιο (552-659 μ.Χ.). Ο ρόλος τους στην ευρασιατική πολιτική, διπλωματία και στρατηγική*, Athens 2012. **Reviewed by George A. Tsoutsos** 685
- George Koutzakiotis, *Αναμένοντας το τέλος του κόσμου τον 17ο αιώνα. Ο εβραίος μεσσίας και ο Μέγας Διερμηνέας*, Athens 2011. **Reviewed by George A. Tsoutsos** 689
- Vassilios Christides, Christian Høgel, Juan Pedro Monferrer-Sala, eds. and trans., *The Martyrdom of Athanasius of Klysma. A Saint from the Egyptian Desert: Study, Edition and Translation of the Greek and Arabic Texts*, Athens 2012. **Reviewed by † Olga Borisovna Frolova and Alexander S. Matveev** 695
- G. W. Bowersock, *The Throne of Adulis. Red Sea Wars on the Eve of Islam*, Oxford, 2013. **Reviewed by Vassilios Christides** 728
- Phil Booth, "The Muslim Conquest of Egypt Reconsidered", *Travaux et Mémoires* 17 (2013), pp. 639-670. **Reviewed by Vassilios Christides** ... 735
- Christos P. Baloglou, «Η παραμονή και δραστηριότητα του αποστόλου Παύλου στην Αραβία», *Journal of Oriental and African Studies* 21 (2012), pp. 7-18. **Reviewed by Michail Vas. Galenianos** 737

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
APPENDIX

- In Memoriam:** Tomas Hägg (1938-2011) by Georgios V. Tsiaples 741
- In Memoriam:** Clifford Edmund Bosworth (1928-2015) by George K. Livadas 743
- In Memoriam:** Olga Borisovna Frolova (1928-2015) by Igor V. Gerasimov and Alexander S. Matveev 744

